

УДК 334.02

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-195-199

**Олександр
НЕКЛЕСА** ©
викладач

**Денис
ЮР'ЄВ** ©
викладач

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА КОРУПЦІЄЮ

Зазначається, що корупція та організована злочинність є широко розповсюдженими явищами, що вкоренилися в усіх сферах функціонування держави та завдають величезної шкоди її розвитку. Акцентується увага на тому, що корупція та пов'язана з нею організована злочинність загрожують національній безпеці України, негативно впливають на формування та функціонування державних інституцій. Вказується на те, що подолання організованої злочинності з корумпованими зв'язками є пріоритетним стратегічним напрямом розвитку України у межах забезпечення насамперед національної безпеки та утвердження України як самостійної, незалежної та суверенної держави, повноцінного члена міжнародної та європейської спільноти. Розглядаються актуальні проблеми необхідності посилення боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, що є стратегічним напрямом реформування системи правоохоронних органів. Звертається увага на те, що одним із головних елементів створення та впровадження ефективної антикорупційної системи є чітка співпраця держав. Представлено принципи боротьби з організованою злочинністю та корупцією відповідно до загальних правил та цілей. Вказується на те, що демократизація, відкритість, прозорість і розуміння громадськістю державних і адміністративних рішень є найважливішими інструментами боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Акцентується, що боротьба з організованою злочинністю, пов'язаною з корупцією, повинна мати максимально комплексний характер, передбачати здійснення антикорупційних заходів та боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

Ключові слова: організована злочинність, корупція, заходи боротьби з організованою злочинністю, національна безпека.

Постановка проблеми. Корупція та організована злочинність є широко розповсюдженими явищами, що вкоренилися в усіх сферах функціонування держави та завдають величезної шкоди її розвитку. Тому подолання цього явища перетворилося на надзвичайно складну проблему, що загрожує національному розвитку, соціальній стабільності та безпеці, сприяє підриву демократичних інститутів і цінностей.

Корупція та пов'язана з нею організована злочинність загрожують національній безпеці України, негативно впливають на формування та функціонування державних інституцій, підривають довіру громадян та ускладнюють відносини України з іноземними державами. У суспільстві поширені стереотипи толерантного ставлення до корупції та пов'язаної з нею організованої злочинності. [1, с. 89]. У масовій свідомості основних соціальних груп формується думка, що корупційні злочини не завдають шкоди суспільству, через що частина громадян обирає корупційні методи для вирішення певних повсякденних проблем. Складність боротьби з організованою злочинністю пов'язана з новими для злочинців можливостями, що постійно вдосконалюються. Цьому сприяють

© О. Неклеса, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9572-9600>
sanuzh@ukr.net

© Д. Юр'єв, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7251-9114>
densyao77@gmail.com

глобалізаційні процеси, інформаційний та технологічний розвиток суспільства [6, с. 214].

Попри те, що в останні роки були прийняті організаційно-правові заходи для боротьби з організованою злочинністю та корупцією, значних змін у цій сфері не відбулося.

Ключові соціальні, економічні та інші фактори, що сприяють організованій злочинності та корупції, не усуваються. Економічні, соціальні та адміністративні реформи перебувають у стані стагнації. Діяльність правоохоронних органів здійснюється без достатньої ефективності. На практиці не повною мірою реалізується конституційний принцип рівності громадян перед законом.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема протидії організованій злочинності та корупції висвітлена у працях багатьох українських вчених. Із-поміж українських дослідників вагомих внесок зробили В. Всеволодов, О. Джужа, А. Закалюк, О. Костенко, О. Кальман, О. Литвак, М. Панов та ін.

Серед вітчизняних і зарубіжних науковців, які займалися розробкою зазначених питань, слід назвати таких, як: О. Бандурка, Л. Багрий-Шахматов, В. Василичук, Т. Демедюк, С. Клімова, І. Коруля, М. Мельник.

Мета статті полягає у визначенні ефективних заходів боротьби з організованою злочинністю та корупцією.

Виклад основного матеріалу. Демократизація, відкритість, прозорість і розуміння громадськістю державних рішень є найважливішими інструментами боротьби з організованою злочинністю та корупцією [2, с. 400].

Організована злочинність – сукупність правопорушень, що вчиняються у зв'язку зі створенням і діяльністю організованих злочинних угруповань, що мають на меті встановлення контролю над організованою злочинністю, їх локалізацію, знешкодження та ліквідацію; усунення причин і умов існування організованої злочинності.

Корупція – це явище, притаманне будь-якій державі. Однак проблема корупції та боротьби з нею набуває особливої актуальності в періоди реформ, що зазвичай супроводжуються високою соціальною напруженістю та економічною нестабільністю. Корупція в Україні фактично звела нанівець ефективність економічного і соціального планування та державних управлінських рішень. Саме тому рівень корупції є особливо високим у країнах, де чітко визначилися кризові явища у економіці, що зараз відбуваються у сучасній Україні. З огляду на це корупція проявляється як невід'ємна частина основи організованої злочинності, переважно в економіці, і поширюється на всі форми зловживання владою [3, с. 209–213].

Так, П. Біленчук, С. Єркенов та А. Кофанов акцентують на небезпеці проникнення чиновників організованої злочинності до органів державної влади, зокрема, зрощення чиновників з організованою злочинністю, і зазначають, що в Україні процес «іде про гроші до влади, та від влади до грошей», коли не тільки злочинці можуть стати представниками влади, але й посадові особи влади можуть стати злочинцями [3, с. 209–213].

Одним із головних елементів створення та впровадження ефективної антикорупційної системи є чітка співпраця держав, особливо їхніх правоохоронних органів, на регіональному та міжнародному рівнях, участь у заходах із протидії згаданому негативному явищу, що запроваджуються в межах ООН, Ради Європи та Інтерполу, Міжнародного валютного фонду, Світового банку та інших міжнародних установ.

На особливу увагу заслуговує Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», основним завданням якого є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, що вчинюються посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [5].

Реалізація заходів із протидії та запобігання корупції в державних органах потребує чіткого розуміння масштабів цього явища. Така оцінка має базуватися як на офіційній статистиці, так і на соціологічних опитуваннях щодо відповідних подій.

З одного боку, представники правоохоронних органів дійшли висновку, що, виходячи зі статистичних даних щодо рівня злочинності, в уряді немає високого рівня корупції, адже протягом останніх кількох років до відповідальності за різні форми корупції щорічно притягується менш ніж 1% державних службовців [2, с. 400].

З іншого боку, існує тенденція, особливо серед представників громадських організацій та журналістів, робити висновки про масштаби корупції у владі лише на основі соціологічних опитувань.

Такі опитування часто є методологічно правильними як процедура, але інтерпретація результатів є надто вільною. Вони не враховують суттєві параметри оцінки,

такі як наявність суспільних стереотипів, нечітке сприйняття корупції як політичного та правового явища, нездатність розрізнити корупцію в приватній та публічній сферах, обмеження корупції лише (або переважно) хабарями.

Необхідність розробки стратегії та тактики боротьби з організованою злочинністю та корупцією зумовлена такими обставинами:

1. Зростання до рівня реальної загрози ставить нові виклики перед суб'єктами цієї боротьби і свідчить про необхідність визначення стратегічних напрямів їхньої діяльності, пошуку нових підходів до протидії організованій злочинності та корупції, адаптації до сучасної ситуації та врахування тенденцій її розвитку;

2. Як невід'ємна частина державної влади, суб'єкти, що борються з організованою злочинністю та корупцією, повинні ставити на перше місце захист прав і свобод людини та гарантувати реалізацію своїх повноважень.

Стратегія боротьби з організованою злочинністю і корупцією є науково обґрунтованою основою для управління цією діяльністю, спрямованою на досягнення контрольованого процесу боротьби зі злочинністю та стримування її зростання.

Загальними принципами стратегії і тактики боротьби з організованою злочинністю і корупцією є такі:

- створити політичні, соціальні та економічні умови для успішної боротьби з організованою злочинністю та корупцією;
- створити правову базу для боротьби з організованою злочинністю та корупцією і забезпечити обов'язкове покарання винних;
- визначити структури, механізми та масштаби організованої злочинності та корупції, а також існування організованих злочинних угруповань і встановити контроль над ними;
- здійснити локалізацію, нейтралізацію та ліквідацію фактів діяльності організованих злочинних угруповань;
- притягнення до відповідальності згідно із законом організаторів та членів організованих злочинних угруповань, а також корумпованих чиновників;
- виявлення та усунення причин і умов діяльності організованої злочинності та корупції в цілому й окремих злочинних угруповань зокрема.

Відповідно до загальних правил та цілей боротьба з організованою злочинністю та корупцією ґрунтується на таких принципах:

- системності – передбачає, що боротьба з організованою злочинністю та корупцією повинна мати системний характер, охоплюючи профілактичні, контрольні, правоохоронні, тактичні, спеціальні, ресурсні та інші заходи;
- комплексності – поєднує стратегічні й тактичні завдання, правові, криміналістичні, управлінські та інші аспекти з визнанням соціально-економічних і політичних чинників як визначальних;
- динамічності;
- можливості публічно отримувати інформацію про діяльність усіх учасників у встановленому законом порядку.

Транснаціональний характер корупції на цьому етапі історичного розвитку вимагає глобального застосування на міжнародному рівні дії для нейтралізації загрози, котру вона створює для безпеки світової спільноти. Тому боротьбу з корупцією на міжнародному рівні здійснюють низка міжнародних організацій, таких як ООН, Міжнародний банк, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва та розвитку тощо [4].

Слід зазначити, що проникнення організованої злочинності в органи державної влади та управління через корупційні механізми:

- негативно впливає на функціонування державних інституцій, створюючи умови для корупції, підриває довіру суспільства до держави як органу влади та політичного інституту, становить загрозу національній безпеці та конституційному ладу, встановленому в нашій країні;
- безпосередньо порушує гарантовані Конституцією права і свободи людини і громадянина, призводить до втрати людьми віри в демократію та людські цінності внаслідок діяльності організованої злочинності;
- порушує принципи верховенства права;
- порушує принципи соціальної справедливості, невідворотності покарання, руйнує духовні, моральні та соціальні цінності.

Корупційні діяння належать до так званих загальних видів службових злочинів,

безпосереднім об'єктом кожного з яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, а також в окремих юридичних особах публічного та приватного права [7, с. 331].

Висновки. Отже, можна визнати, що подолання організованої злочинності з корумпованими зв'язками є пріоритетним стратегічним напрямом розвитку України у межах забезпечення насамперед національної безпеки та утвердження України як самостійної, незалежної суверенної держави, повноцінного члена міжнародної та європейської спільноти.

Існування організованої злочинності з корумпованими зв'язками як таке є умовою існування організованої злочинності, особливо у випадку тяжких та особливо тяжких злочинів. Чим більшим є масштаб організованої злочинної діяльності, тим більшою є потреба в корумпованих контактах для захисту та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Проникнення представників організованих злочинних угруповань в органи державної влади та місцевого самоврядування має на меті:

- створення можливостей для накопичення капіталу, отримання іншої неправомірної вигоди;
- забезпечення «даху» для подальшої злочинної діяльності;
- нейтралізацію оперативного-розшукової та іншої правоохоронної діяльності щодо організованих злочинних груп або їхніх окремих учасників тощо.

Зниження рівня корупції в Україні до безпечного показника можливе лише за умови вивчення та впровадження зарубіжного досвіду протидії цьому вкрай негативному суспільному явищу, зокрема, політико-правових та організаційних механізмів протидії корупції, що успішно діють в інших країнах. Вивчення зарубіжних антикорупційних програм, що довели свою ефективність на практиці, відкриває великі можливості для використання позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності справді працюючого власного антикорупційного механізму. Жодна країна не може повністю ліквідувати це явище, але цілком можливо суттєво знизити його рівень.

Корупція та організована злочинність мають соціальну сутність, вона виявляється в тому, що обидва ці явища мають соціальну обумовленість і ціну, котру сплачує суспільство в результаті корупційної та організованої злочинної діяльності, суттєво впливають на всі суспільні процеси, мають свої історичні витоки, глобальний характер, економічні, політичні, правові, психологічні та моральні чинники, здатність адаптуватися до соціальної реальності, самовідтворюватися та уникати соціального контролю і кримінального покарання.

Боротьба з такими явищами, як організована злочинність, пов'язана з корупцією, повинна мати максимально комплексний характер, передбачати здійснення антикорупційних заходів та боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Така діяльність вимагає координації зусиль державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, в тому числі антикорупційних органів.

Список використаних джерел

1. Литвиненко В. І., Пригунов П. Я. та ін. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. В. І. Литвиненка. Київ : Персонал, 2016. 89 с.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії : монографія. Київ : Юрид. думка, 2004. 400 с.
3. Онашко А. В. Використання можливостей міжнародного оперативного співробітництва з метою ефективного розслідування фактів системної корупції в інститутах державної влади. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали наук.-практ. семінару* (м. Харків, 17 жовт. 2014 р.). Харків : Право, 2014. Вип. 6. С. 209–213.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
6. Санакоєв Д., Вашко А., Єфімов В. Імплементация європейської методології SOCTA в протидії організованій злочинності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 1(116). С. 213–220.*
7. Неклеса О., Юр'єв Д. Актуальна характеристика кримінального правопорушення,

References

1. Lytvynenko, V. I., Pryhunov, P. Ya. ta in. (2016) Kontseptsiiia administratyvno-pravovoho zabezpechennia protydiv koruptsii v Ukraini [The concept of administrative and legal protection against corruption in Ukraine] : nauk.-analit. dop. / za zah. red. V. I. Lytvynenka. Kyiv : Personal. 89 p. [in Ukr.].
2. Melnyk, M. I. (2004) Koruptsiia – koroziia vlady (sotsialna sutnist, tendentsii ta naslidky, zakhody protydiv) [Corruption – corrosion of power (social essence, trends and consequences, countermeasures)]: monohrafiia. Kyiv : Yuryd. dumka. 400 p. [in Ukr.].
3. Onashko, A. V. (2014) Vykorystannia mozhlyvosti mizhnarodnoho operatyvnoho spivrobotnytstva z metoiu efektyvnoho rozsliduvannia faktiv systemnoi koruptsii v instytutakh derzhavnoi vlady [Using the possibilities of international operational cooperation for the purpose of effective investigation of facts of systemic corruption in institutions of state power]. *Dosudove rozsliduvannia: aktualni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia : materialy nauk.-prakt. seminaru* (m. Kharkiv, 17 zhovt. 2014 r.). Kharkiv : Pravo. Vyp. 6, pp. 209–213. [in Ukr.].
4. Pro orhanizatsiino-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoi zlochynnisti [On the organizational and legal foundations of combating organized crime] : Zakon Ukrainy vid 30.06.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>. [in Ukr.].
5. Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy [About the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>. [in Ukr.].
6. Sanakoev, D., Vashko, A., Yefimov, V. (2022) Implementatsiia yevropeiskoi metodolohii SOCTA v protydiv orhanizovani zlochynnosti v Ukraini [Implementation of the European SOCTA methodology in combating organized crime in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. № 1(116)*, pp. 213–220. [in Ukr.].
7. Neklesa, O., Yuriev, D. (2022) Aktualna kharakterystyka kryminalnoho pravoporushennia, peredbacheno statteiu 368 kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Current description of the criminal offense provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. № 2(117)*, pp. 330–336. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandr Neklesa, Denys Yuriev. Current problems of fighting organized crime and corruption. It has been noted that corruption and organized crime are widespread phenomena that have taken root in all spheres of state functioning and cause enormous damage to its development. The attention is focused on the fact that corruption and related organized crime threaten the national security of Ukraine and negatively affect the formation and functioning of state institutions.

The authors have examined issues of the day of necessity of strengthening of fight against the organized crime with the corrupted copulas, as strategic direction of reformation of the system of law enforcement authorities. The attention applies and that one of staples of creation and introduction of the effective anticorruption system there is a clear collaboration of the states. Presented principles of fight against the organized crime and corruption, in accordance with general rules and aims.

It has been specified that democratization, openness, transparency and understanding public of state and administrative decisions, are the major instruments of fight against the organized crime and corruption. It has been noted, that a fight against the organized crime related to the corruption must be most complex, related to the anticorruption measures and fight on legalization of the profits got criminal.

Keywords: *shadow economy, threat, dynamics, instability, shadow sector.*